

Gode nærmiljø

Gode nærmiljø

Vedtatt på Senterpartiets Landsmøte i Haugesund 22.mars 2015

Norge er et langstrakt, variert og mangfoldig land. I store deler av landet bor folk spredt, og det er store avstander. Andre steder bor folk tett, og det er lite plass. I denne situasjonen trengs en politikk som tror på mennesker og lokalsamfunns evne til selv å skape sin egen framtid. Norge trenger et parti som vil ta hele landet i bruk og bygge samfunnet nedenfra. Senterpartiet er dette partiet.

Norsk økonomi har vokst i mange år. Det har skapt muligheter og utfordringer. Senterpartiet vil løse utfordringene ved å ta i bruk folks skaperkraft og investere deler av nasjonalformuen i å utvikle framtid-Norge. Europa har opplevd en finanskrisen med påfølgende sosial- og økonomisk krise. I dag er også norsk økonomi inne i en nedgang, det viser blant annet kommunenes reduserte skatteinntekter. Verden opplever en klimakrise, samtidig har oljeprisene falt. Utviklingstrekkene gjør at behovet for omstilling i norsk økonomi er raskt økende. Nasjonalformuen gir Norge en unik økonomisk styrke. Senterpartiet vil bruke til å bygge et moderne produksjonsliv basert på fornybare naturressurser. Det vil danne basis for en fremtidsrettet utvikling i hele landet.

I privatøkonomien har gjennomsnittslønningene økt raskt og mye, samtidig har husholdningenes gjeldsandel økt. Felles arbeidsmarked med store deler av Europa gjennom EØS-avtalen, har bidratt til økende lønnsforskjeller som gir større økonomisk og sosial ulikhet i befolkningen. Senterpartiet vil sikre et arbeidsmarked som gir sysselsetting av fagutdannet ungdom, rettferdig inntektsfordeling med små lønnsforskjeller og lønninger tilpasset det norske kostnadsnivået. Dette vil danne basis for fortsatt utvikling av gode lokalsamfunn, velferdsstaten og integrering av folk fra ulike verdensdeler.

Landet er i vekst. Dette skaper først og fremst muligheter, men også mange utfordringer. Tre strategier er «nøkler» i møtet med framtida – og kan hjelpe oss til å utvikle samfunnet på en positiv måte: God integrering av folk fra ulike verdensdeler, fortsatt utvikling av velferdsstaten og vekst i hele landet.

Senterpartiet har sterk tro på den positive kraft som ligger i selvstendige og ansvarlige enkeltmennesker og gode nærmiljø. Senterpartiet ser det dessuten som sin historiske rolle og forsvare en balansert utvikling av Norge – noe som fordrer muligheter for utvikling og verdiskaping i alle deler av landet. Hvis ikke man tar Norges samlede ressursgrunnlag i bruk, vil vi skusle bort mange muligheter for å lykkes.

Senterpartiet mener det er fellesskapets oppgave å legge til rette for gode kvaliteter i alle nærmiljø, både i by og bygd. Da må vi arbeide for en balansert folketallsutvikling i hele landet. Vi må også legge til rette for at skaperkraften og frivilligheten i nærmiljøene får blomstre, slik at det skapes fellesskap for god livskvalitet.

Det knytter seg store kostnader til den voldsomme sentraliseringen som foregår i Norge i vår tid: I byene merkes dette særlig som miljøproblemer, kjøp-problemer, press på grøntarealer og et boligmarked der mange sliter med for høye priser. I distriktene blir mange lokalsamfunn svekket som følge av at både folk og arbeidsplasser blir borte, noe som i sin tur fører til svekking av lokalt servicetilbud (både privat og offentlig). Det er en tendens til at lokalsamfunnene i distriktene opplever at «bunnen faller ut», mens lokalsamfunnene i byene opplever at altfor mange «presses inn».

I norsk politisk virkelighet er det mange som har interesse av å framstille sentraliseringen som en naturgitt prosess der fellesskapets oppgave kun er å legge til rette for økt sentralisering. Senterpartiet holder fast ved at det er politiske valg som bestemmer hvor sterk sentraliseringen skal være.

Senterpartiets verdensbilde er mer sammensatt. Vi vet godt at det i siste instans er enkeltmenneskers valg som avgjør hvor de vil bo og arbeide. Vi er opptatt av å styrke valgfriheten mellom å bo på landsbygda, tettsteder eller i by. Derfor trengs det en aktiv politikk som legger til rette for vekst og næringsutvikling i hele landet, slik at det finnes arbeidsplasser, servicetilbud, god infrastruktur osv. Et viktig premiss for lokalsamfunnets kvalitet er enkeltmenneskets følelse av trygghet. Et lokalt forankra politi og nødetater gir alle opplevelsen av å leve i et trygt nærmiljø. Det er summen av store og små tiltak som avgjør om vi lykkes med å skape et Norge, der både by og land er attraktive arenaer for etableringer. Når Senterpartiet arbeider for en aktiv distriktspolitikk handler det altså om å styrke valgfriheten og gi lokalsamfunn mulighet til å utvikle nye og eksisterende næringer i hele Norge.

Mennesket i sentrum

Senterpartiets menneske- og samfunnssyn er sammenfattet i tre idéer:

- *Ansvarsideen: Hvert menneske har evne til å skape, ta ansvar og være delaktig.*
Mennesker har ulike forutsetninger og muligheter. Menneskers ulikhet er en rikdom. Mennesker må få like muligheter. Senterpartiet tror at frie, selvstendige mennesker kan og vil ta ansvar for sitt eget liv og for sine nærmeste, for fellesskapet og natur og miljø.
- *Fellesskapsideen: Hvert menneske inngår i en sosial sammenheng.*
I relasjonen med andre henter vi mening og trygghet. I fellesskapene gir mennesker hverandre gjensidig støtte og anerkjennelse. Det samfunnssyn som preger Senterpartiet, er en sterk tiltro til mennesker i frivillige fellesskap.
- *Forvalterideen: Mennesket er del av en økologisk sammenheng.*
Dette utgjør forutsetningene og rammene for menneskelig virksomhet. Vi har ansvar for å forvalte i et flergenerasjonsperspektiv.

Politisk strategi for desentralisering – muligheten i vår tid

Senterpartiet vil desentralisere makt og kapital fordi vi tror at frie, selvstendige mennesker tar ansvar for sitt eget liv, for fellesskapet og natur og miljø. Samtidig mener vi at politiske løsninger blir bedre hvis de skreddersys i hvert enkelt lokalsamfunn, og utformes av dem som berøres av beslutningene.

Desentralisering er derfor et viktig politisk redskap, samtidig som nærdemokrati og folks tilgang til folkestyret er en verdi og rettighet i seg selv. Senterpartiet vil sentralisere det vi må og desentralisere det vi kan.

Vår tids utfordringer taler for desentralisering som politisk strategi. Mens forrige århundre var preget av masseproduksjon, sentralisering og stordrift, preges vår tid mer av fleksibilitet, variasjon og mangfold. Den raske teknologiske utviklingen, informasjonsekspløsjonen, globaliseringen, bruken av IKT og mer individualisering danner grunnlaget for det vi kan kalle nettverkssamfunnet.

Så langt det er mulig bør store og byråkratiske organisasjoner brytes opp og i stedet bygges opp som nettverk av mindre, selvstyrende enheter. Et desentralisert samfunn er et mer bærekraftig samfunn, som er mindre sårbart. Et desentralisert samfunn evner å stadig møte nye utfordringer og samtidig bygge opp om menneskelige fellesskap.

Ofta kan det være en styrke å være liten. I oversiktlige enheter er det gjerne kortere vei mellom ideer og beslutninger og mindre byråkrati. Slike enheter preges ofte av en flat organisasjonsstruktur og fleksibel oppgaveløsning.

Desentralisering er en effektiv metode for å få fordelene ved å være liten uten å gi slipp på gevinstene ved å være stor. Et eksempel er når kommuner organiserer seg i interkommunale samarbeid og spleiser på spesialiserte tjenester. Jo bedre en kan samarbeide på tvers av grenser, dess mindre viktig blir det å fjerne dem. Fordelen med å være stor må veies mot verdien av en mer lokalt tilpasset politikk.

Senterpartiet vil styrke hvert enkelt menneskes selvbestemmelse – gi hver og én mer makt over eget liv. Da må politikken forsvare den enkelte mot «overdreven stat» - store byråkratiske systemer og ambisjoner om å detaljstyre folks hverdag. Politikken må også forsvare den enkeltes rett i møte med markedskrefter og sterke kapitalinteresser. Privat eiendomsrett er et viktig grunnlag for selvbestemmelse.

Når det er behov for å ta beslutninger i fellesskap, bør det så langt det er mulig gjøres i menneskers egne frivillige nettverk. Disse frivillige fellesskapene må derfor styrkes. Når disse ikke strekker til, vil Senterpartiet i første rekke bruke det lokale folkestyret. Det lokale selvstyret må derfor også styrkes. Senterpartiet vil skape bedre forutsetninger for lokale frivillige fellesskap og folkestyre, fordi det er nøkkelen til gode nærmiljø.

Frivillighet er hjertet i nærmiljøet

Det gode lokale samfunnet preges av bred deltakelse. Det handler ikke kun om de såkalte «ildsjelene», men mange mennesker som er villig til å bidra over tid. Gode lokale samfunn preges ofte av et næringsliv med lokale eiere som er villig til å investere i egen virksomhet, men også investere lokalt til nærmiljøets beste.

Sivilsamfunnet er den delen av fellesskapet som ikke ligger under markedets makt eller det offentliges kontroll. Vitaliteten i det sivile samfunnet er etter Senterpartiets mening et uttrykk for «helsesituasjonen» i samfunnet. Dette sivilsamfunnet er i sin natur lokalt. Det tar utgangspunkt i nabolaget, dem man bor i nærheten av og dem man forholder seg til i det daglige. Det handler ikke nødvendigvis om at man deler vennskap, sosialt samvær eller felles kultur. Når det oppstår problemer som må løses i samfunnet, finner man sammen for å løse dem. Individualismen i et samfunn kan svekke ansvarsfølelsen for fellesskapet.

Det lokale samfunnet har tradisjonelt blitt beskrevet som et tett og oversiktiglig samfunn der folk kjenner hverandre og deler mange felles verdier. I dag er det lokale samfunnet mer mangfoldig og rommer ulike typer nærmiljø. I Norge har folk tradisjonelt engasjerte seg lokalt, og i overlappende organisasjoner. Dermed har folk blitt kjent med hverandre på tvers av økonomiske, sosiale og kulturelle skillelinjer. Det har bidratt til allsidighet i lokalsamfunnet og en høy grad av likhet og sosial tillit. Slik tillit kalles ofte «sosial kapital». En slik sosial kapital er den evnen et lokalsamfunn har til å løse problemer i fellesskap.

For mange er nærskolen navet i lokalmiljøet; stedet der idrettslaget, korpset, 4H, trekkspillklubben og speideren har sin aktivitet. Endring av skolestruktur kan derfor også være en stor utfordring for frivilligheten.

En sterk identitet og tilknytning til et lokalsamfunn styrker gjerne folks ansvarsfølelse overfor fellesskapet der de bor. Dette kan være en større utfordring i dagens virkelighet med større mobilitet og andre plattformer for samarbeid og engasjement. Noen steder er blitt plasser der folk sover og bor, men som har mistet sitt preg av å være et levende lokalsamfunn. Andre steder er lokalsamfunnene preget av at folk søker seg til sin gruppe, men at de ulike gruppene ikke har noe med hverandre å gjøre selv om de hører hjemme i samme lokalsamfunn. I begge tilfeller har folk mindre med hverandre å gjøre, og de er vanskeligere å mobilisere hvis en utfordring må løses lokalt. Det er vanskeligere å bygge frivillige fellesskap «på tvers», og det er vanskelig å skape et levende lokalt folkestyre.

Gode lokalsamfunn er samfunn der det er rikt organisasjonsliv, som igjen skaper sosial kapital. Dette organisasjonslivet må være aktivitetsbasert og springe ut av folks engasjement. Det offentlige og privat næringsliv må bidra til det frivillige organisasjonslivet, uten å svekke frivillighetens egenart eller selvbestemmelse.

Frivillige organisasjoner har noen viktige fellestrekk som skiller dem fra næringsliv og offentlige aktører. Organisasjonene er uavhengige og ikke profittbaserte. De benytter seg av frivillig innsats, enten i form av ubetalt arbeid eller gaver. Frivillig innsats drives ikke fram av offentlig organisering eller kommersiell vinning. Den drives av at folk i felleskap vil løse oppgaver. Frivilligheten kan ikke «klientifiseres», og den kan heller ikke kommersialiseres. Den drives av et ønske om å påvirke, utvikle, bygge og bestemme, men ikke av ønske om fortjeneste. Samfunnet kan ikke, og skal ikke, styre mål og retning for frivillig arbeid. Det samfunnet kan gjøre, er å anerkjenne det frivillige arbeidets egenart og legge til rette for at de kan drive sin aktivitet på egne premisser.

Senterpartiet vil:

- At alle kommuner skal låne ut øvings- og møtelokaler til frivillige organisasjoner gratis.
- At områder med svake frivillige nettverk skal kunne få særskilte midler til nærmiljøtiltak der befolkningen selv bidrar i planlegging og gjennomføring (eks. Groruddalsatsinga).
- At alle kommuner sikrer at nye innvandrere og innflyttere får et introduksjonsmøte med frivilligheten som finnes lokalt.
- Stimulere aktiv rekruttering av besøksvenner til og blant nye innvandrere og innflyttere i kommunen.
- At frivillige organisasjoner får ta aktivt del i utformingen av SFO-tilbudet lokalt.
- At alle kommuner tilbyr utlånsordninger av utstyr i samarbeid med frivillige organisasjoner lokalt, for å sikre lav terskel for alle som vil delta i aktiviteter.
- Utvide mulighetene for lokale samarbeidsordninger mellom de lovbestemte rådene for eldre, funksjonshemmede og innvandrere, samt eventuelle ungdomsråd.
- Sikre fellesrom og fellesområder både i planlegging av utearealer, boligområder og offentlige bygg. I offentlige institusjoner, omsorgsboliger, eldreboliger og så videre bør det planlegges fellesarealer som legger til rette for møteplasser.
- Gi økt støtte til det arbeidet som gjøres i frivillighetssentraler og den frivillige innsats som gjøres f.eks. i forbindelse med eldreomsorgen.

- Bedre skattefradragsordningen for gaver til frivillige organisasjoner. Man bør øke antallet organisasjoner som kvalifiserer til å motta skattefrie gaver gjennom Frivillighetsregisteret. Det fradragsberettigede beløpet bør høynes til 25 000 kroner for individuelle givere og til 100 000 kroner for bedrifter. Det bør videre bli enklere å benytte seg av skattefradragsordningen.
- Fjerne skatt på frivillig arbeid ved å forbedre momskompensasjonsordningen gjennom at den ikke må være knyttet til Frivillighetsregisteret og at den blir enklere å delta i for små organisasjoner. Man må også styrke ordningen slik at frivilligheten får refundert momsutgifter krone for krone.
- Styrke grunnfinansieringen av de nasjonale barne- og ungdomsorganisasjonene.
- Styrke tilskuddet til voksenopplæringen og gi studieforbundene forutsigbare rammevilkår.
- Si ja til å bevare søndagen som en dag for frivillighet, folkehelse og fellesskap, og si nei til flere søndagsåpne butikker.
- Øke støtten til idrettens arbeid for å øke funksjonshemmedes deltakelse i idretten.
- Gi økt støtte til drift av forsamlingshus som eies av organisasjoner og innføre momskompensasjon for investering i rehabilitering og nybygg av slike forsamlingshus.

Lokalt folkestyre

For at folkestyret skal fungere, må det tilpasses de utfordringene vi står overfor i vår tid. Det kan ikke være statisk, men må endres og forbedres. Utformingen av demokratiet avhenger av tid og sted. Det må sees i sammenheng med hvordan folk lever og bor, hvilke teknologier vi omgir oss med og hvilke problemer som må løses. Vi anbefaler at kommunesammenslutninger må skje på bakgrunn av folkeavstemminger.

Nærdemokrati er ikke mindre viktig i en verden preget av et globalt og mobilt nettverkssamfunn. Selv om teknologien og mobiliteten frigjør oss mer fra det lokale, er det fortsatt slik at livene leves lokalt. For de aller fleste av oss er lokal identitet et viktig element. Senterpartiet tror at hver enkelt, etter sine forutsetninger, kan og vil skape, ta ansvar og delta. Dette er utgangspunktet for vårt ønske om å fornye og forbedre folkestyret.

Likeverd er en grunnleggende verdi i det norske samfunn. Det innebærer ikke at alle skal behandles likt, men at tjenestene tilpasses den enkeltes behov. Dette forutsetter lokal kunnskap og at innbyggerne kan påvirke, korrigere og kontrollere både tjenesteyterne og de folkevalgte. Godt fungerende kommuner med frihet til lokal tilpasning, lett tilgjengelige tjenesteutøvere og et stort antall folkevalgte har bidratt til den høye tilliten folk flest har til det norske velferdssamfunnet og det norske demokratiet. Dette forutsetter åpenhet, nærhet og mulighet til å påvirke i egen kommune.

Små enheter og mange folkevalgte skaper gode forutsetninger for politisk dialog i lokalsamfunnene. Det at kontaktflaten er stor, myndiggjør både innbyggere og folkevalgte. Alt dette bidrar sterkt til å styrke vitaliteten i det politiske ordskiftet, og bidrar til at politikere oppleves som tilgjengelige og nære.

Jo større enhetene er, jo vanskeligere er det å utvikle et nærdemokrati. Uavhengig av geografisk størrelse, blir det stor sosial avstand mellom de styrende og de styrte i større enheter.

Ordningen med bydelsutvalg eller bydelstyrer som enkelte byer praktiserer (eller har praktisert) er viktig for å sikre lokalt engasjement og nærhet mellom beslutningstagerne og folket. Senterpartiet vil stimulere til utvikling av slike ordninger i større byer og kommuner gjennom en egen bydelslov som delegerer reelt politisk og økonomisk ansvar.

Parlamentariske styreformene på kommunalt og fylkeskommunalt nivå i Norge må avvikles.

Planlegging for et bedre lokalsamfunn

Planlegging er en viktig del av ansvaret til en kommune, noe som i stor grad påvirker utviklingen av nærmiljøene. Allikevel er det krevende prosesser å få innbyggerne delaktige i. Rommet for medvirkning kan være lite eller stort avhengig av hvordan prosessen legges opp. Senterpartiet mener at man må legge opp til mye bredere deltakelse gjennom blant annet ny bruk av nettbaserte løsninger, og involvere grupper og enkeltindivider på nye måter i hele planprosessen og fram til vedtak.

Hvordan stedene våre ser ut og fungerer er viktig for kvaliteten på nærmiljøene. Planleggingen av det fysiske miljøet er viktig, og skal dekke både enkeltmenneskene og næringslivets behov. Samtidig påvirker stedsutformingen premissene for hvordan folk lever sammen og samarbeider lokalt.

En av grunntankene i Senterpartiets politikk er at vi best forvalter våre felles ressurser ved å ta hele Norge i bruk. I en tid med sterk sentralisering og store samfunnsendringer når det gjelder transport og kommunikasjon har vi store utfordringer. Senterpartiet holder fast ved at det er politiske valg som bestemmer hvor sterk sentraliseringen skal være. Vi vil begrense den ukontrollerte veksten av våre største byer. Samtidig må vi sikre en fysisk planlegging av byene og tilliggende områder som legger til rette for gode, levende nærmiljøer for folk. Noen lokalmiljøer opplever vekst og press på boliger, mens andre preges av fraflytting og forfall. Vi må håndtere begge utfordringene og finne løsninger som sikrer bærekraft, effektivitet og trivsel.

Senterpartiet vil:

- Gjøre byveksten så arealmessig skånsom som mulig ved at samfunnsplanlegging i de mest urbane områdene baseres på fortetting, der dette ikke kommer i konflikt med jordvern. I spredtbygde strøk må kommunene i større grad ha handlefrihet i steds- og arealplanlegging.
- Jobbe for grønne byer med bilfrie soner, grønne lunger og god fremkommelighet for gående, syklende og kollektivreisende. Desentralisere statlige arbeidsplasser.
- At det i byer og tettsteder planlegges for fortetting langs kollektivlinjer der arealkonflikter knyttet til matjord er minimale.
- At styring av kjøpesenteretablering kombineres med utvidet mulighetsrom for etalering av selvstendige butikker både i bysentrum og på mindre steder.
- At det åpnes for næringsetableringer knyttet til reiseliv og opplevelser i 100-metersbeltet for vann og vassdrag i distriktene.
- At tettbygde strøk og byer som er i særlig vekst skal stimulere til å bygge mer i høyden for å ta vare på næringsareal, grønne lunger og god ferdsel for innbyggerne. Forutsetningen for å bygge høyt er at reguleringen er godt planlagt og tar hensyn til bo- og nærmiljø.

Ny giv for vekst og verdiskapning i hele landet

Norge er i vekst. Kombinasjonen av fødselstall, økt levealder og innvandring gjør at den norske befolkningen øker i rask tempo. Allerede i 2031 forventes vi å bli 6 millioner innbyggere i Norge. Dette skaper først og fremst muligheter, men også mange utfordringer. God integrering av folk fra ulike verdensdeler, fortsatt utvikling av velferdsstaten og vekst over hele landet er sentralt for å lykkes med å videreutvikle det norske samfunnet på en positiv måte i fremtiden.

Dette gjør at behovet for Senterpartiets verdier om å ta hele landet i bruk er større enn noen gang. Gode rammer for befolkningens liv legges i gode lokalsamfunn og i et miljø der naturen er i godt hold. Allerede i dag preges byene av lokal forurensning knyttet til stor biltrafikk og for mye av naturressursene på bygdene står ubrukt eller under dårlig forvaltning. Senterpartiet vil arbeide for et langt mer desentralisert bosettingsmønster enn i dag. En økonomisk politikk som vil øke lønnsomheten i produksjon basert på de fornybare naturressursene og utbygging av gode kommunikasjoner i hele landet skal danne grunnlaget for det. Vi vil hindre utbygging på matjord og øke selvforsyningsgraden som er basert på norske ressurser. Det skal ivareta den framtidige matsikkerheten til en raskt voksende befolkning og sikre Norges bidrag til den globale matforsyningen i en tid med klimakrise.

Senterpartiet mener mye av svaret for å lykkes ligger i å utvikle gode lokalmiljø, selvstendige individer og å føre en politikk som utløser de muligheter for utvikling og verdiskapning som ligger over hele landet. Uten at vi tar Norges samlede ressursgrunnlag i bruk, vil vi skule bort mange muligheter.

Senterpartiets visjon er at hele landet skal være en arena for vekst og aktivitet. Det er store, samfunnsmessige kostnader knyttet til den massive sentraliseringen som foregår. Noen politiske krefter ser seg tjent med å styrke sentraliseringen, andre forholder seg passive.

Senterpartiet mener Norge trenger en politisk kurs som motvirker sentralisering og skaper en balansert utvikling. Det trengs en aktiv og ambisiøs politikk fra myndighetenes side for å nå disse målene. Samtidig er det viktig å legge vekt på at det offentlige virkemiddelapparatet ikke er nok i seg selv. Når Senterpartiet ønsker vekst i hele landet, er det fordi vi vil slippe fri den skaperkraft og det talent som finnes blant folk i hele landet. Helt fundamentalt handler dette om å gi folk mulighet til å bygge en framtid for seg og sine.

Senterpartiet har en viktig styrke i denne sammenhengen: Senterpartiet er et grønt alternativ til både de blå og røde partiene i norsk politikk. Vi er ideologisk forankret i troen på det frie myndige mennesket, folkestyret og forvaltertankegangen. Senterpartiets visjon for gode samfunn forutsetter en rettferdig fordeling av samfunnets ressurser nasjonalt og globalt. Senterpartiets politikk forutsetter en velfungerende blandingsøkonomi hvor staten gjennom lovgivning og skattlegging legger rammer for markedskreftene. Det er summen av det vi gjør i fellesskap og det vi gjør som enkeltmennesker, som avgjør om vi lykkes

Miljø, klima og et bærekraftig samfunn

Vår tids største utfordring knytter seg til klimaendringer og fattigdomsbekjempelse. Vi må over på et grønnere samfunn og redusere bruken av fossil energi. Kampen for et bedre miljø krever at alle gjør en innsats. Gode holdninger, bevissthet rundt miljøproblemer og tilstrekkelig kunnskap er viktige forutsetninger for en miljødugnad. Bruken og forvaltningen av energiresursene må være helhetlig og langsiktig.

Senterpartiet vil bruke naturen på en klimavennlig måte. Hoveddelen av norske klimakutt må tas lokalt og innenlands. Stabil tilgang og pris på energi er en av de viktigste forutsetningene for et moderne samfunn. Vi har et ansvar for å dekke samfunnets energibehov, samtidig som vi skal sørge for at det skjer på en bærekraftig måte.

Senterpartiet vil sikre en storstilt satsing på bioenergi, biodrivstoff og fornybar energi.

Gjør det lettere og rimeligere å bygge

Et velfungerende boligmarked er en forutsetning for utvikling over hele landet. Investering i bolig er det viktigste og største man gjør gjennom livet. At areal er tilgjengelig, prisene overkommelige og at et ettermarked og et leiemarked er til stede, er derfor avgjørende.

Tradisjonelt har distriktpolitikken fokusert på næringsutvikling og arbeidsplasser. Dette er viktig, men ikke nok. Også et fungerende boligmarked er viktig for at folk skal velge å etablere seg og bo over hele landet. I dag er det for mye fokus på hvordan man kan bøte på pressproblemer i tettbygde strøk, og for lite fokus på hvordan man kan utløse boligbygging i spredtbygde strøk. Derfor må det lokalt gjøres avveinger mellom hensynet til landbruksproduksjon og spredt boligbygging. Det er viktig å minne om at en mer balansert utvikling i hele landet ikke bare skaper økt valgfrihet, men også bidrar til å lette presset på byene våre.

Kvadratmeterprisen på nybygde boliger har steget kraftig de siste årene. Dette gjelder både eneboliger og boligkompleks. Antall byggeprosjekter går ned, og vi ser også at produktiviteten i byggenæringen de siste årene har gått ned. Denne negative trenden med redusert produktivitet i byggenæringa må snues. Dette er ikke en sunn utvikling, og samlet sett er denne utviklingen et stort problem for Norge. Vi trenger derfor å bygge flere hus, over hele landet.

Måten vi bygger på er også klimapolitikk. Trebygninger inneholder store mengder bundet karbon, og er viktige karbonlagre. Andre byggematerialer bidrar derimot negativt til karbonbalansen. «Byggsektorens direkte klimagassutslipp utgjør 14 % av de norske utslippene. Det meste av dette, 10 %, knytter seg til fremstilling og transport av byggevarer. Bare 4 % er knyttet til bygningers drift. Økt fokus på byggematerialenes CO₂ – fotavtrykk er nødvendig for at byggsektoren skal bidra til å løse klimautfordringene.» (Ref. «Skog 22»)

I spredtbygde strøk ser vi ofte at svært mange bygninger står uten bruk, og en rekke av disse er i forfall. Det er særlig grunn til å nevne bygninger på gårdsbruk i denne sammenhengen. Svært mange stående bygninger er truet av forfall fordi de ikke lenger passer til det moderne landbrukets behov. Det er grunn til

å minne om at hus er en form for realkapital som bør hegnes om – og at mange av de nå utbrukte bygningene med enkle tilpasninger kunne representere en rimelig inngang i boligmarkedet. Men dette krever en ny og pragmatisk holdning til bruksendring og fradeling av bygninger.

Det er et stort behov for faglært arbeidskraft innen bygg- og anleggsbransjen. SSB anslår at vi i 2025 vil ha behov for 30 000 faglærte i byggebransjen. Senterpartiet vil heve statusen til fagarbeideren, og gjøre det mer attraktivt for norske ungdommer å velge seg en fagutdanning.

Senterpartiet vil:

- Gjennomgå regelverket knyttet til boligbygging for å oppnå forenkling og kostnadsreduksjon, men ikke slik at det reduserer kravene til energieffektivitet og universell utforming. Tilføre midler og styrke byggenæringa sitt store program Bygg 21. FOU-aktivitet, innovasjon og bedre samarbeid vil gi en mer produktiv, seriøs og bærekraftig byggebransje. Målet om 20 % effektivitetsvekst må innfris.
- Gå bort fra detaljerte tekniske krav til funksjonskrav. På denne måten kan man stimulere innovasjon og effektivitet i byggenæringen.
- Åpne for reduserte krav til planlegging og bygging i distriktene. Markedsituasjonen, som gjør boliginvesteringen økonomisk mindre lukrativ, gjør det enda viktigere å få ned byggekostnadene her.
- At det utvikles et program for boligbygging i distrikter som opplever at markedssvikt gjør boliginvesteringer økonomisk mindre lukrative.
- Legge til rette for at folk i større grad skal kunne bygge selv med egne materialer.
- Gi kommunene større frihet til å tillate spredt boligbygging i distriktene.
- Bruke Husbanken mer aktivt for å redusere risikoen ved å bygge i de deler av landet markedet ikke gjenspeiler byggekostnadene.
- Bruksendring av eksisterende driftsbygninger egnet til passiv næringsbruk kan vurderes, men bruken må være forenelig med landbruksinteressene i området
- Senterpartiet vil at all etablert boligbebyggelse og gårdstun i LNF-områder skal defineres som spredt bebyggelse, slik at man slipper å dispensere fra Pbl. § 19-2 for tiltak som ikke kommer inn under formålet i LNF.
- Legge til rette for en styrking av faglærte innen bygg- og anlegg.
- Bruke Husbanken aktivt for å tilrettelegge for utbygging av ikke-kommersielle utleieboliger, lavinnskuddsboliger, studentboliger og små eierboliger.
- Styrke Husbanken med økte lånerammer.

Fisk og oppdrett er næringer flere må ta del i

Om man forvalter fiskeressursene med klokskap, vil man ha en verdifull og forhåpentligvis evigvarende ressurs for Norge. Oppdrett av fisk har den siste generasjonen blitt en av landets største og mest lønnsomme eksportnæringer.

Senterpartiets utgangspunkt er at reguleringene av fiskenæringen skal bygge på en forståelse av at det er fellesskapets ressurser som utvinnes, og går mot evigvarende privat eierskap til norske fiskeressurser.

Det norske folk eier fisken i havet, og det er ingen som skal ha monopol på oppdrett av fisk. Reguleringer er likevel nødvendige for å sikre en bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene og ivareta miljø og dyrehelse.

Senterpartiet mener vi har sett en uheldig konsentrasjon av kvoter og konsesjoner de siste årene. Vi er urolige for at konsentrasjonen av eierskap og produksjonskapasitet reduserer lokalsamfunnenes og de mindre aktørenes muligheter til å ta del i den enorme verdiskapingen som skjer langs kysten og i våre havområder.

Senterpartiet mener det er viktig å opprettholde Deltakerloven i norske fiskerier. Deltakerloven knytter fiskerettene til fiskerne selv. At vi har en slik hovedregel i fiskeripolitikken, gir en rimelig grad av trygghet: Retten til å fiske eies av folk som bor ved kysten. Et frislipp av hvem som skal eie fiskerettighetene, bringer inn helt andre eierinteresser, og veien til børs og utenlandske oppkjøp av fiskeressursene gjøres mulig.

Kystfisket har i århundrer vært en grunnpilar i sysselsetting og verdiskaping langs kysten. Senterpartiet mener at norsk fiskeripolitikk skal ha en raus åpning for den del av fisket som skjer fra de små fartøyene. Disse fisker råvarer av svært høy kvalitet og lander disse langs hele kysten. Dette er strategisk viktig verdiskaping, selv om fisket utgjør en liten andel av totalfangsten i næringa. Det er også verdt å huske at de mindre båtene kan være en rimelig inngang til fiskenæringen for ungdom og etablerere. Liberalisering av reglene for mindre båter kan derfor også bidra til rekrutteringen til hele næringen.

Vi er nå inne i en periode med store bestander av mange fiskeslag. Innenfor de rammene som økologisk forsvarlig og langsiktig ressursforvaltning setter, vil Senterpartiet derfor gjøre fiske fra båt under 11 meter fritt.

Oppdrett er en svært viktig næring. De største utfordringene næringen har i dag er miljø, fisk som rømmer, tilgang på areal og fiskehelse. I den videre utviklingen av næringen er det viktig å finne bedre løsninger som ivaretar hensynet til andre sjøbaserte næringer, fiskehelse og miljøet.

Tradisjonelt har man tildelt konsesjoner for blant annet å regulere produksjonen og å ivareta miljø og fiskehelse. Næringen består i dag av et begrenset antall oppdrettsselskap som leverer til et globalt marked. Nasjonale produksjonsreguleringer har mistet sin betydning. Det er viktigere å sette krav til produksjonsprosessen enn produksjonsreguleringer. Til samme tid må man vurdere tiltak for å åpne for nye aktører for å sikre et større mangfold i aktørbildet.

Senterpartiet mener at miljø og dyrehelse er viktige hensyn som staten må prioritere høyt. Men for produksjonsmetoder som ikke påvirker det ytre miljøet negativt bør konsesjonene fjernes. Oppdrett på land og lukkede anlegg til sjøs er slike teknologier. Slike produksjonsanlegg bør kunne etableres konsesjonsfritt. Vi tror dette vil kunne bidra til innovasjon og nødvendig fornying av næringen. Senterpartiet legger også vekt på at man på denne måten kan bidra til å spre produksjon og aktivitet geografisk. Senterpartiet går inn for at kommuner kan pålegge arealavgift og eiendomsskatt på oppdrettsanlegg.

For å utvikle havbruksnæringen, dennes leverandørindustri og for å finne bedre løsninger for miljø, fiskehelse og arealbruk er teknologiutvikling og kompetanse viktig. Det må etableres et strategisamarbeid mellom oppdrettsselskapene, leverandørindustrien, undervisnings- og forskningsmiljøet og myndighetene for en samordnet nasjonal innsats. Et flerårig forskningsprogram for havbruk og sjømat må etableres for å følge opp strategien.

Økt matproduksjon på norske ressurser

Hvis man skal nå målene om økt matproduksjon og opprettholdelse av selvforsyningsgraden i en situasjon der folketallet i Norge stiger, er det behov for store investeringer og moderniseringer i landbruksnæringen.

Det er grunn til å sette særlig søkelys på de behovene som finnes innenfor grovforproduksjonene, altså storfe og småfe. Her er det dokumentert at man i dag ikke har rammevilkår og produksjonsapparat som er tilpasset etterspørselen. Vi importerer hvert år store mengder kjøtt mens landet gror igjen. En omfattende investeringspakke på dette feltet vil styrke lønnsomheten i en presset landbruksnæring og bidra til mer aktivitet i foredlingsindustrien som på samme måten som selve landbruksnæringen, er viktig for sysselsettingen. Senterpartiet mener også at staten med et slikt investeringsprogram ville kunne skape en tiltrengt optimisme i landbruket. Vi går inn for en femårig investeringspakke på området i størrelsesorden 10 mrd. kr.

Oljefondet: Spre makt, øk avkastningen og skap arbeidsplasser i Norge

Statens petroleumsfond utland (SPU, også kalt Oljefondet) har per januar 2015 en kapital på over 6650 milliarder kroner. Daglig forvaltning av denne felles formuen er lagt til Norges Bank, nærmere bestemt til avdelingen Norges Bank Investment Management (NBIM), og styret i Norges Bank fungerer som styre for virksomheten. SPU er i dag verdens største nasjonale investeringsfond, og det er ventet at fondet vil vokse betydelig i årene som kommer, selv med lavere oljepriser.

Hvordan Norge forvalter denne enorme finansformuen framover, vil være gjenstand for betydelig interesse både nasjonalt og internasjonalt. Etisk forsvarlig forvaltning av en så stor kapitalformue kommer til å stille stadig sterkere krav til det norske fellesskapet.

Fondets størrelse utgjør i dag en konsentrasjon av makt og innflytelse det var vanskelig å se for seg den gangen fondet ble konstruert og vedtatt av Stortinget. I en tid der kravene til åpenhet, innsyn og forutsigbarhet stadig blir større, er det grunn til å spørre om organiseringen av fondsforvaltningen er optimal for fremtiden. I et makt- og kontrollperspektiv bør det stilles spørsmålsteget ved om fondet skulle hatt sitt eget styre, og om det er hensiktsmessig å dele det opp i flere fond.

Kapitalforvaltning og finanstjenester er en stor næring globalt. I tillegg er velfungerende finansinstitusjoner og banker en nødvendig infrastruktur i det norske samfunnet. Senterpartiet mener vi skal tenke nasjonalt og industrielt fremover rundt forvaltningen av en stor og voksende finansformue. Det å flytte en større del av forvaltningen hjem til Norge vil bidra til å utvikle kompetansetunge arbeidsplasser og miljøer i Norge. Det vil også bidra til å underbygge og utvikle de finansmiljøene vi allerede har. På samme vis som vi alltid har tenkt langsiktig og industrielt rundt forvaltningen av våre naturressurser, bør vi gjøre det samme rundt forvaltningen av vår kapitalformue.

Konkurransen og spesialisering er også et velegnet virkemiddel for å øke avkastningen på kapitalen. Vi tror derfor ikke det er hensiktsmessig å plassere hele formuen i ett miljø. Videre representerer geografisk avstand et pre på det vis at det tenkes annerledes og at kvaliteten dermed kan bli bedre. Vi ser derfor for

oss å etablere flere fond i tilknytning til allerede eksisterende finansmiljø i regionhovedstedene våre. Fondene skal konkurrere seg imellom og spesialisere seg innenfor ulike deler av investeringsprofilen. Det bør vurderes om ikke hvert av fondene bør ha sitt eget styre og om de skal legges direkte under Finansdepartementet. Med en slik tilnærming vil vi sikre økt innsyn og maktspredning, bedre kvalitet og økt avkastning og nye kompetansearbeidsplasser over hele landet.

Styrk innovasjon og gründerskap

Skal vi bringe Norge videre, kreves det pågangsmot og evne til å se nye muligheter. Senterpartiet vil føre en politikk som utløser potensialet for verdiskapning og nye arbeidsplasser, gjerne med utgangspunkt i skjæringspunktet mellom akademia og praktisk forståelse. Det er viktig å understreke at vi i dag ikke kjenner hva som blir framtidens vekstnæringer. Det vi imidlertid kan slå fast er at landets naturressurser, kunnskap og finanskapital gir oss store muligheter til å trygge Norge framover.

Skal vi utnytte nytenkning, må vi skape en kultur der næringskreativitet og innovasjon får god plass. Vi må være nysgjerrige og la oss inspirere av nye løsninger og ideer – og anerkjenne folk med nye tanker og meninger. Vi må oppsøke det ukjente og berømme dem som skaffer seg ny kunnskap, og oppmuntre andre til å prøve, feile og stå på. Det er helt avgjørende at ildsjelene og nytenkerne blir heiet fram – og at vi alle feirer deres fremgang og suksess. I denne sammenhengen er det viktig å legge vekt på at en kultur for innovasjon og gründerskap må starte med de yngste. Det viktigste i denne sammenhengen er at vi bruker tid på barn og ungdom og støtter deres kreativitet og nysgjerrighet.

Senterpartiet vil stimulere til entreprenørskap innenfor flere politikkområder. Innenfor skatte- og avgiftspolitikken skal legge til rette for at det skal være gode muligheter til å etablere egen virksomhet.

Senterpartiet vil:

- At den skattefradragmodellen som brukes i Boligsparing for ungdom (BSU) også bør vurderes brukt på en tilsvarende ordning som gir unge mulighet til å spare penger til egen bedrift.
- At private stimuleres til å investere i næringsvirksomhet gjennom sparing i aksjer og fondsplasseringer.
- At offentlig eierskap må være risikovenlig og bidra til også å utløse privat kompetanse og kapital.
- Sikre konkurransekraften i distriktene gjennom distriktspolitiske virkemidler og ordninger, slik at det norske næringslivet også i framtida skal være mangfoldig og variert.
- Sikre at entreprenørskap er et gjennomgående tema i utdanningsløpet.
- Ha et tettere samarbeid og samspill mellom utdanningsinstitusjoner og offentlig og privat sektor for å styrke innovasjon i næringslivet og bedre gründernes kår.
- Ha et virkemiddelapparat som løfter innsatsen når det gjelder nettverksprogram, såkornkapital, inkubatorer osv.
- Bruke ulike næringspolitiske virkemidler innenfor ulike sektorer for å sikre omstilling, innovasjon og nyskaping, og vi vil konkretisere dette i samarbeid med de ulike bransjene.
- Sikre at læreplanene vektlegger egenskaper og ferdigheter som nysgjerrighet, kreativitet og nytenking gjennom hele utdanningsløpet fra 1. klasse til fullført høyere utdanning.

Utnytt mulighetene i det moderne arbeidsmarkedet

Samtidig som urbaniseringen i Norge øker, går det også en flyttestrøm ut av de større byene. En betydelig andel av dem som bor i by, ønsker å flytte ut på landet. Noen vil flytte langt ut i distriktene, flere ønsker å flytte til omlandskommunene rundt byene. Med det massive presset på byene som følger av sentraliseringen, har storsamfunnet alt å tjene på å legge til rette for at folk skal ha et valg med hensyn til bosted.

Hvis det skal være attraktivt å bo utenfor byene, må noen nødvendige forutsetninger være på plass. Først og fremst må det være mulig å få seg arbeid. Senterpartiets arbeid for å styrke næringsliv og sysselsetting i hele landet, inkludert vår kamp for å flytte statlige arbeidsplasser ut av de store byene og vårt arbeid for å hegne om virksomhetene og arbeidsplassene i lokalsamfunnet, er «bunnplanker» i vår strategi for å ta hele Norge i bruk. Det samme er vår innsats for å bygge ut og forbedre transportsystemene, både det kollektive og det bilbaserte.

Mange arbeidstakere har i dag dessuten muligheten til å tilpasse sin egen arbeidstid – og mange nyter godt av løsninger med hjemmekontor. I en situasjon med mer fleksibilitet, er det likevel nødvendig å tilpasse infrastrukturen til de behov som moderne arbeidstakere har.

Senterpartiet vil:

- Ta i bruk skatteincentiver for styrke arbeidstageres gevinst av å ha hjemmekontor og dermed mindre arbeidsreiser.
- Sikre at dem som pendler innenfor en naturlig arbeidsmarkedsregion, ikke får uforholdsmessig store belastninger på grunn av bompenger.
- At staten skal ta ansvar for å gi alle hjem høyhastighetsbredbånd og at alle bebodde områder i landet har god mobildekning. Tilskuddene til slik infrastrukturbygging i områder hvor det ikke er kommersielt lønnsomt, må styrkes kraftig.
- Satse sterkt på utbygging av tilbudet når det gjelder tog, bane, buss båt og ferje. Samtidig må det legges stor vekt på å gi stimulanser til utskiftning av bilparken, slik at de som må bruke bil, har så klimavennlige biler som mulig. Infrastrukturen for elbiler må bygges ut kraftig.
- Det er nødvendig å satse på et spesialtilpasset kollektivtilbud for spredtbygde strøk, slik flere fylker alt arbeider med. Styrke KID ordningen (Kollektivtransport i distriktene), herunder bestillingsruter til busstakst. Legge til rette for bedre koordinering av eksisterende rutetilbud. (Ekspressbusser, lokalruter og bestillingsruter)
- Bygge ut kollektivtilbudet i de tunge storbyregionene slik at kollektivreiser eller kombinasjonen bil/kollektivtransport skal være den mest attraktive reisemåten for de aller fleste.
- Ha en regional plan for pendlerparkering, slik at det blir lettere å pendle for dem som bruker en kombinasjon av bil og kollektivtransport til arbeid.
- Innføre bestillingstransport i distriktene, som et godt brukertilpasset alternativ til ruter som går sjeldent og som få benytter seg av.
- At så mange som mulig skal velge kollektivløsninger. Da er det nødvendig med en kvalitetsreform på kollektivtilbudet.

Grønne datasenter – en ny næring

Etablering av grønne datasenter kan bli en viktig ny kraftkrevende næring for Norge. Vi har alle forutsetninger for å lykkes med dette i Norge.

Senterpartiet vil:

- Sikre grønne datasenter kraft på samme vilkår som øvrig kraftkrevende industri.
- Legge nye fiberkabler til utlandet når det bygges nye kraftkabler ut av landet.
- Be regjeringen sammen med næringen legge frem en egen strategi om grønne datasentre

